

Hva er betydningen av å ha et eget hjem?

En evaluering av boliger for personer med rus- og psykiske lidelser

Norsk Sykehus- og Helsetjenesteforening, Oslo, 1. november 2019

Solvår Wågø, SINTEF Community

Bokvalitet og verdighet

– en evaluering av boliger for mennesker med rus- og psykiske lidelser

[https://www.sintefbok.no/book/index/1210/bokvalitet og verdighet en evaluering av boliger for mennesker med rus og psykiske lidelser](https://www.sintefbok.no/book/index/1210/bokvalitet_og_verdighet_en_evaluering_av_boliger_for_mennesker_med_rus_og_psykiske_lidelser)

Eit lite bu er betre enn inkje, heime er kvar mann herre. (Håvamål)

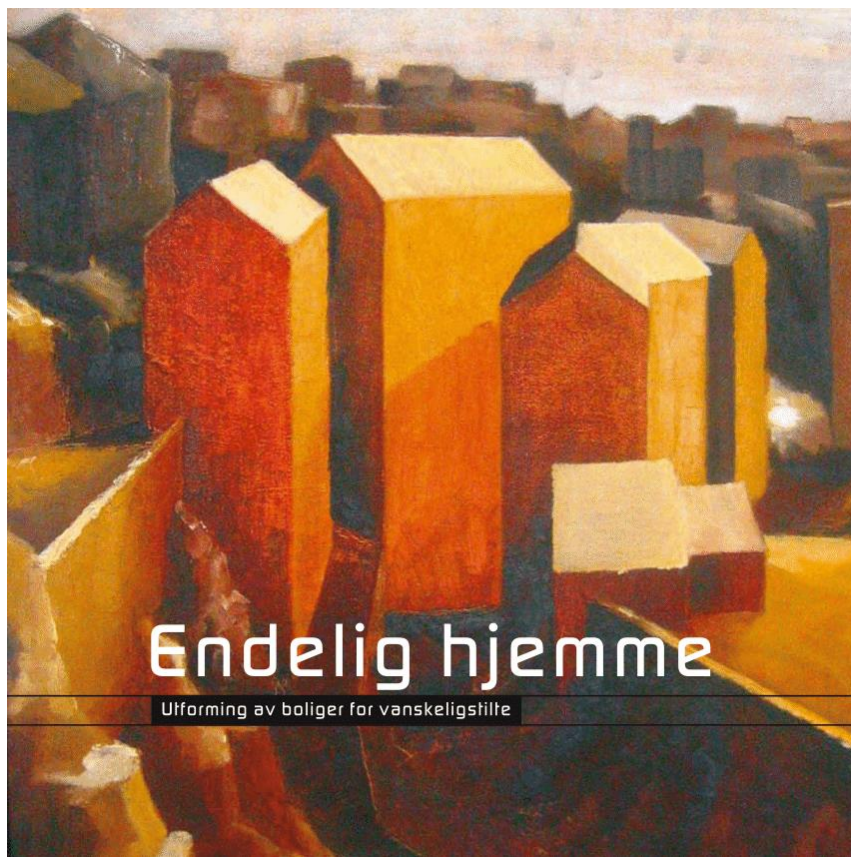
Hva er et hjem?

- Et hjem forbindes med trygghet og kontroll
- Det er et tilfluktssted fra verden utenfor
- Et hjem reflekterer et menneskes ideer, verdier og status
- Et hjem er et sted man har mulighet til å endre og prege
- Et hjem er noe permanent og assosieres med kontinuitet
- Et hjem forbindes med forholdet vi har til familie og venner, og er ofte utgangspunktet for aktivitetene våre
- Et hjem er sentrum i livet vårt
- Vi assosierer også "hjem" med bestemte steder og fysiske strukturer vi ønsker et eierskap til

Robert Gifford (2007) Environmental Psychology. Principles and Practice

Bakgrunn

"Denne kåken gir meg det ekstra lille givet!""..den inspirerer meg til å ta vare på den!"

Endelig hjemme

Utforming av boliger for vanskeligstilte

- Sitat fra *"Endelig hjemme. Utforming av boliger for vanskeligstilte"* Husbanken 2007
- Robuste boliger Melhus kommune og omtale av såkalte "Hardbrukshus" i media

NYHETER

Hardbrukshuset ble for hardt

På høring. Kommunen kjører nå en vanlig byggesak om hardbruksboligen på Tverlandet. Foto: Trude Landstad

Målsetting

Evaluerer og etterprøve:

- **Hvordan bokvalitet og lokalisering påvirker beboerne og deres livssituasjon.**

Kan egen bolig være det nødvendige sparket bak som gir livet en ny retning og hjelp til å mestre livet? Vil en fin "kåke" være mindre utsatt for hærverk?

- **Betydningen av lokalisering, planleggingsprosess og brukermedvirkning/involvering**

- **Beboernes behov for normalisering, integrering, skjerming, beskyttelse**

Hva er egnet lokalisering av boliger for mennesker med rus og psykiske lidelser? Hvilke utfordringer finnes?

- **Nabolagets behov for informasjon og kommunikasjon med støtteapparat og kommune**

- **Teknisk standard, materialbruk og kvalitet i utførelse, trygghet**

Er det motsetninger mellom robust bolig og hyggelig, hjemlig bolig?

- **Hva er de beste løsningene; individuelle boliger, eller bofellesskap? Og bør bofellesskap være med eller uten base?**

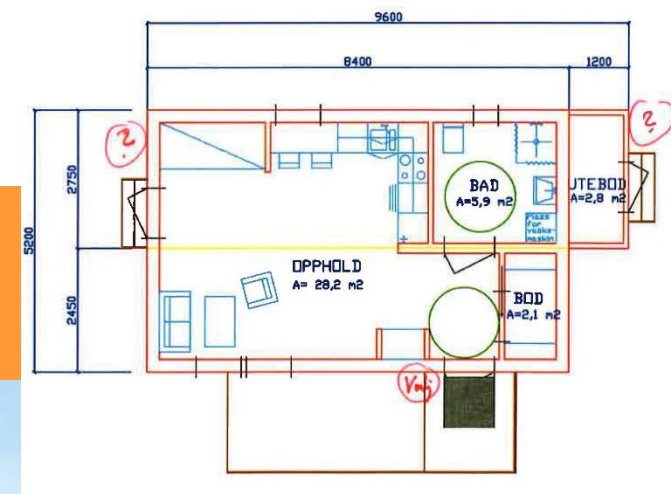
Hvor mange kan man samle uten at det oppstår ghetto-problematikk?

Hvor mange trenger nærhet til tjenestebase?

Metode

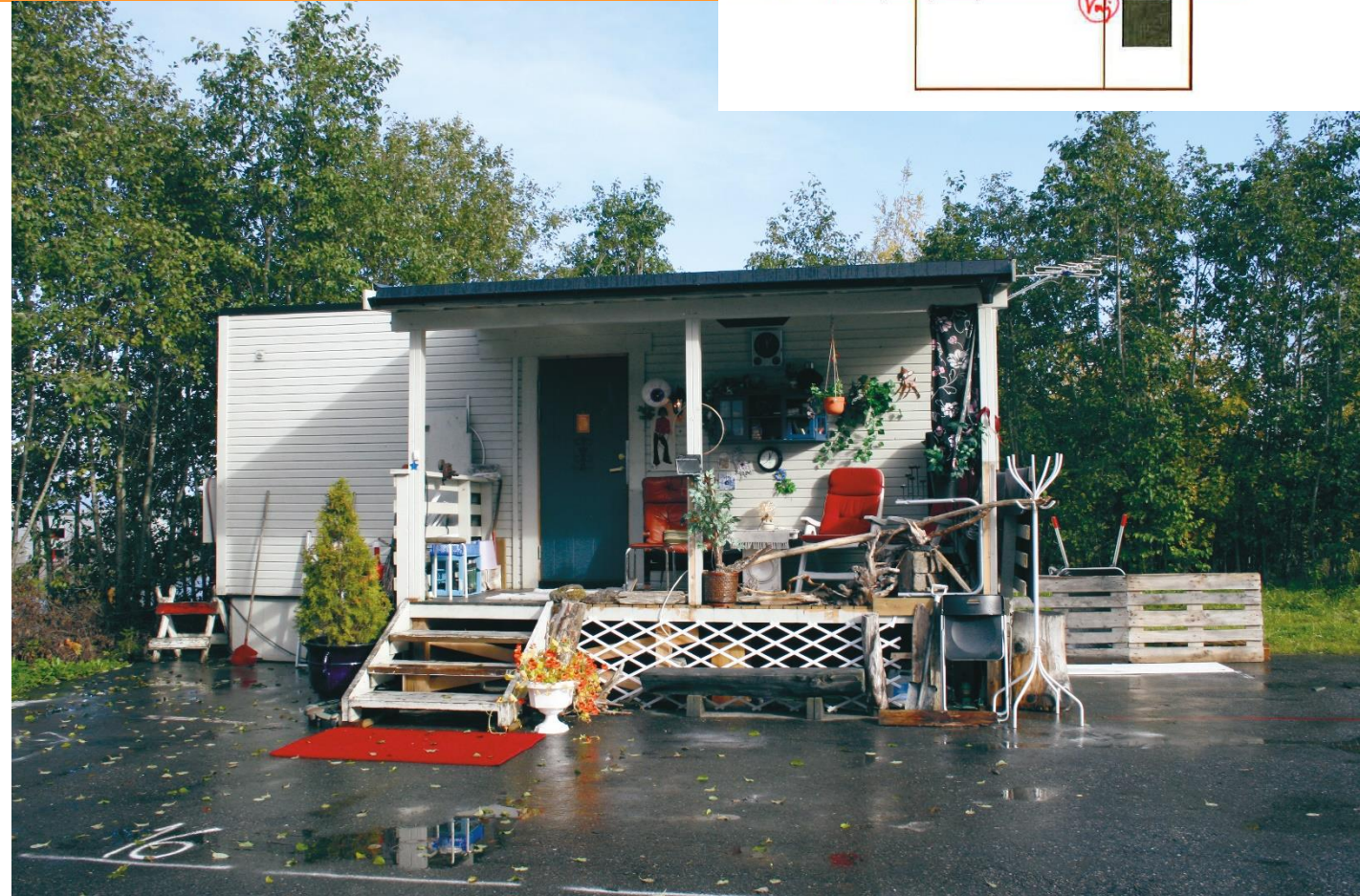
- Studier av planløsninger og lokalisering ift andre funksjoner i nærmiljøet
- Befaring av 5 case/konsepter;
 - Småhus i Trondheim
 - Småhus i Melhus og på Lundamo (robuste bolig-piloter)
 - Bofellesskap med heldøgns bemannet base
 - Bofellesskap med base på dag og kveld, ikke helger og ferier
 - Minihus på hjul
- Intervju med beboere og pårørende, kommuner, hjelpeapparat, politi og brannvesen (naboer)

Småhusprosjektet i Trondheim

To – tre like eneboliger på hvert sted, hver på 33 m² (gen. I) og 36 m² (gen. II)

- **2 småhus på Sluppen** (kun kvinner) rett ved brannstasjonen (gen I)
- **3 småhus på Leangen** (gen I)
- **3 småhus på Jakobsli** lokalisert rett ved base med 4 leiligheter (1 gen I)
- **3 småhus på Sandmoen** rett ved brannstasjonen (gen II)
- **3 småhus Tillerringen** (gen I)

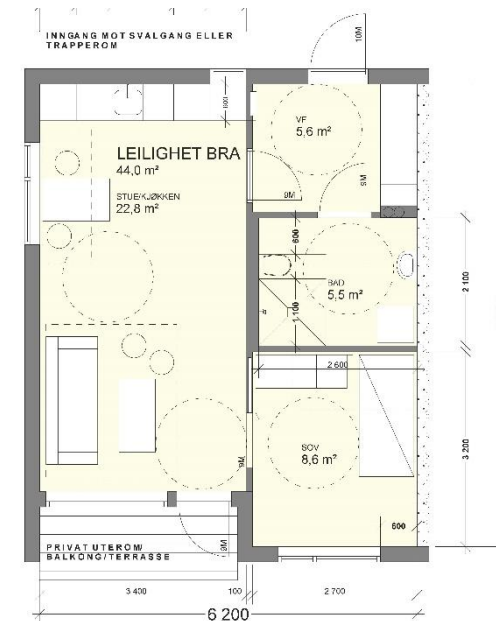
Småhus på Sluppen. Foto: Eli Støa

Søbstadveien 17, Heimdal

- Bofellesskap for 10 menn med ROP diagnose (rus, psykiatri og utagering)
- Fellesarealer ved basen. 2 felles måltider i uka
- Base bemannet på dag og kveld, ambulerende team ellers

Søbstadveien 17, boliger til venstre, base til høyre.
Arkitekt: Eggen Arkitekter as. Foto: Trondheim kommune

Søbstadveien 17, plan leilighet
44 m² BRA.
Arkitekt: Eggen Arkitekter as.

Idrettsveien bofellesskap

- Bofellesskap for 12 beboere (rus og psykiatri)
- Heldøgns bemannet base
- Felles møtested på loftet med enkelt kjøkken
- Basen er ansattes areale
- Beboerne var selv med på å oppgradere egne leiligheter og fellesareale

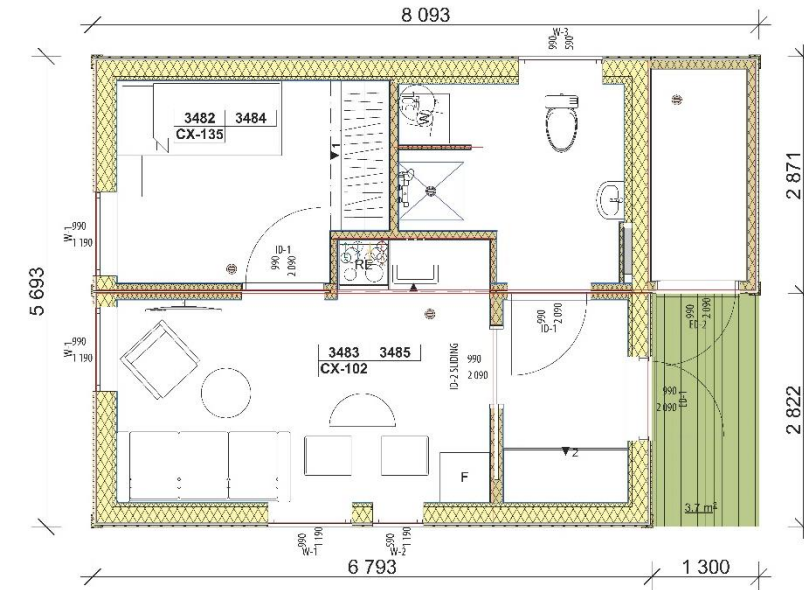

Småhus Lundebroen

Boligene på Lundebroen ligger skjermet til i et vanlig boligområde og nær servicefunksjonene knyttet til Lundamo sentrum. Boligene ligger også i gangavstand til kollektivtransport (buss og tog). Husene på Lundebroen er ferdige modulbygg.

- To like eneboliger, hver på 33 m²
- Modulbyggeri (Modularbygg)
- Åpen løsning stue og kjøkken
- Separat soverom
- Lukket vindfang og overbyggd inngangsparti
- Teknisk rom med utvendig adkomst
- Litt store bad i fht resten av boarealet

Arealfordeling	Lundebroen
Bad	6,3
Teknisk rom	3
Soverom	7,9
Kjøkken	12
Vindfang	4
Totalareal	33,2 m ²

Plan og datagrafikk Modularbygg. Kilde: Melhus kommune

Småhus Mælabbakken

Boligene på Mælabbakken ligger mellom jernbanen og E6. Støyutfordringen ble løst med støyskjermer. De beskytter ikke bare for den støyen de skjærer, men også boligene fra innsyn. Nærhet til sentrum, hjelpeapparat og alle servicefunksjoner var ivaretatt og det var ingen naboer i umiddelbar nærhet.

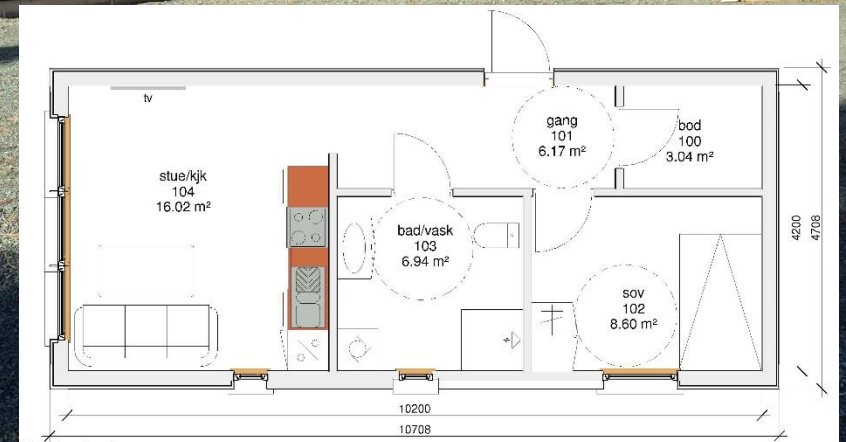
- To like eneboliger, hver på 39 m²
- Plassbygd (Dafro bygg as)

Mer robust enn modulbyggeriet på Lundebroen i hh til kommunen

- Åpen løsning stue og kjøkken
- Separat soverom
- Teknisk rom med utvendig adkomst
- Litt store bad i fht resten av boarealet

Arealfordeling	Mælabbakken
Bad	6,9
Teknisk rom	3
Soverom	8,6
Kjøkken	16
Vindfang	4,2
Totalareal	38,7 m ²

Plan og datagrafikk Dafro bygg as. Foto: Sintef Byggforsk. Kilde: Melhus kommune

Minihus på hjul

- Et minihus på hjul som kan plasseres midlertidig når beboeren ikke kan bo i noen av de andre tilbudene vi har
- Søker disp fra PBL for plassering i 2 år

*Fellesskap
Aktivitet
Samhold
Trygghet*

Beboer i
bofellesskap
på Melhus

*Det er lettere å ta vare på en 'fin kåk' fordi
jeg føler en plikt, selv om jeg noen ganger
på grunn av rusen ikke mestrer det å bo.*

Beboer i robust bolig

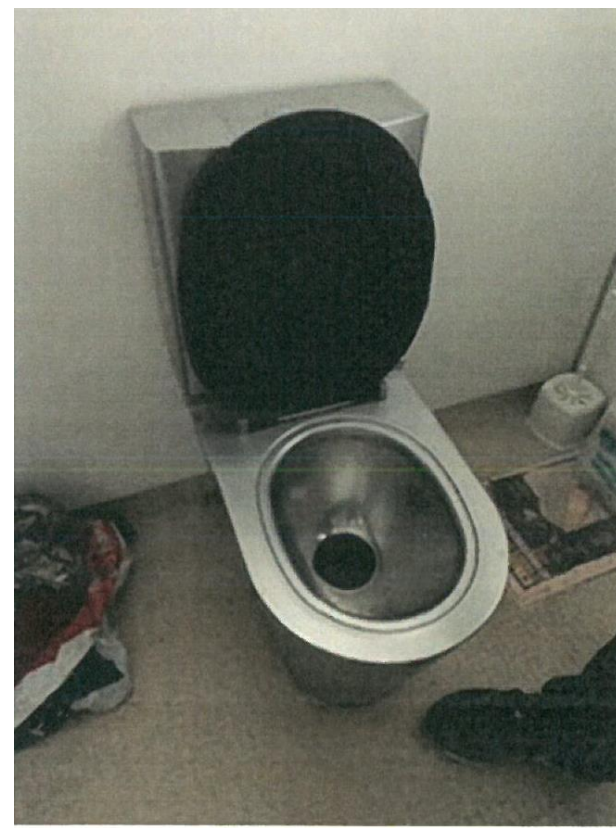
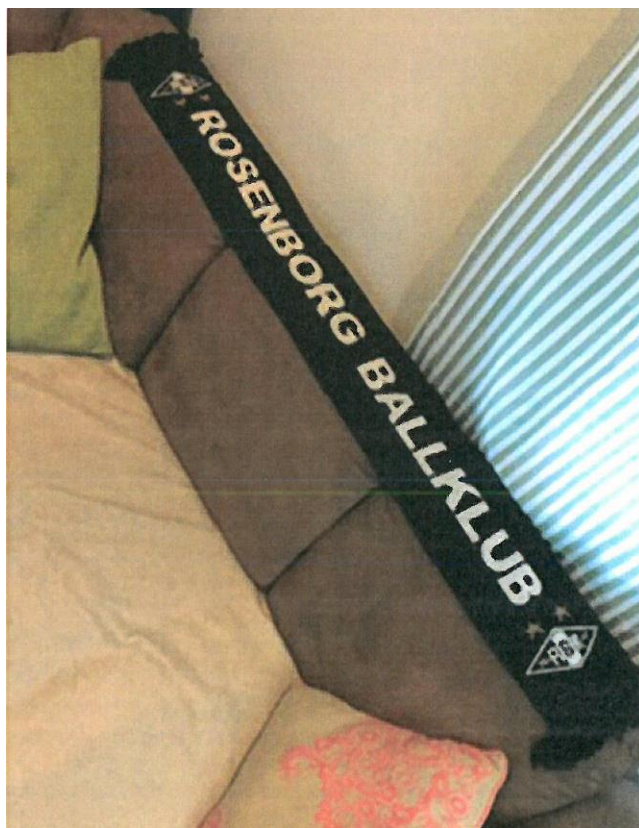
Det som betyr noe

Beboer i robust bolig på Lundamo

"Jeg synes boligen min er hyggelig, den er passe liten, god og varm- verdsetter det. Helt greit at leiligheten er robust, do og vask er i stål. Ville blitt lei meg dagen etter om jeg oppdaget at jeg i rusen hadde ødelagt noe. Jeg rydder uteområdet, det skal se bra ut ute, om det ikke alltid gjør det inne."

16

Varme er godt! Har varmepumpe og kabler i golv. Luksus! Slipper å fryse...

Brakkebygrenda

TEKST OG FOTO: TROND
OLA TILSETH

Da namsmannen banket på døra, med skuddsikker vest og politieskorte, holdt Anne Kristine Allen (45) på å bryte sammen. Nå kjemper hun og samboer Tom Are Sokki (52) for å få bli boende i et av kommunens 12 småhus.

Rusavhengighet, atferdsproblemer og kriminalitet gjør at enkelte ikke greier å nyttiggjøre seg ordinære boligtilbud. Dette er bakgrunnen for at kommunen startet småhusprosjektet på begynnelsen av dette årstusenet.

Småhusene består av to brakker som er satt sammen i vinkel med plass til kombinert stue og kjøkken, bad, innvendig bod og en entré. I dag finnes det 12 småhus i Trondheim, fordelt på Shuppen, Tiller, Jakobsli og Leangen. I tillegg er det planlagt seks stykker til, på henholdsvis Sandmoen og Ranheim.

Skuddsikker vest

Et steinkast unna Tiller kirke ligger tre hus på rekke i grønne omgivelser. Her kan Tom Are Sokki, eller Sammy blant venner og bekjente, skrike høyt til bikkjene sine uten at det skader andre enn bikkjene selv. Småhuset ved siden av dem står nemlig tomt, og den nærmeste naboen er driftsbygningen til kirka.

– For et par uker siden dukket namsmannen opp. Han hadde på seg skuddsikker vest og flere politifolk med seg. De hevdet at vi ikke hadde betalt husleie siden vi kom hit for jul. Jeg holdt på å få sammenbrudd, sier Anne Kristine Allen.

– Men jeg sa til dem at det må ha skjedd en feil, for Sammy har fått trekk på trygpla si. Foreldropia har de satt det på vent. Jeg håper dette går i orden så vi ikke blir kastet ut. Men vi fikk ikke dette uten hjelp, sier Anne Kristine Allen, og legger til at de betaler i overkant av 7000 kroner i måneden for å bo i småhus.

Ble sjøsyk inne

Paret har bodd i småhus flere ganger. For tre år siden bodde de i et av småhusene på Jakobsli.

Kloakken var gravd feil, så de måtte løfte huset for å gjøre utbedringer. Da de satte det ned igjen var det blitt helt skaft. Man ble sjøsyk der inne, sier Sammy.

Det endte med at Anne Kristine i stedet fikk en ordinær kommunal bolig. Men den mistet hun fordi naboen klaget på at hundene bleffet om natta, ifølge Anne

NYHETER

Hardbrukshuset ble for hardt

Anne Kristine All
Sokki har et av de
12 småhus for van
grupper.

På høring. Kommunen kjører nå en vanlig byggesak om hardbruksboligen på Tverlandet. Foto: Trude Landstad

Bolig

Småhus for rusmisbrukere på Sandmoen

HEIMDAL Formannskapet har vedtatt at det skal bygges tre småhus for personer med rusproblem og/eller psykiske lidelser på eiendommen nord for Brannstasjonen på Sandmoen.

Av: Svein J. Nilssen

I handlings- og økonomiplan for 2016-2019 er det vedtatt at det skal etableres seks nye småhus for personer med rusproblem og/eller psykiske lidelser. Formannskapet vedtok tidligere i år at tre småhus skulle etableres på Leangen. Rådmannen fikk i oppdrag å vurdere tre alternative tomter på Sandmoen. To av tomtene var nord og sør for Yara sitt anlegg.

Vurderingen av disse var at det var lite heldig med en lokasjon av småhus inne i in-

dustriområdet. Den valgte tomta nord for Brannstasjonen på Sandmoen ligger i et skogholt med kort vei til bussholdeplass. Skogholtet som småhusene planlegges å bygges i er i privat eie. Formannskapet går inn for at det opprettes en leiekontrakt med grunneier med en leieavtale på minimum 10 år, med mulighet til forlengelse på ytterligere 10 år.

Kommunen har tidligere erfart å få protester fra naboer til småhus. For å imøtekomme disse vil naboeie som berøres av en eventuell etablering av småhus på Sandmoen få skriftlig informasjon om tiltaket.

HUS I SKOGEN I skogholtet nord for Sandmoen Brannstasjon planlegges det bygging av tre småhus for personer med rusproblemer og/eller psykiske lidelser.

KRONIKK

Kan rusmisbrukere bo hvor som helst?

Verden er ikke så enkel at man kan bosette de tyngste rusmisbrukerne i ordinære bomiljø uten at det koster.

Verden er ikke så enkel at man kan bosette de tyngste rusmisbrukerne i ordinære bomiljø helt uten videre og tro at alt går bra bare vi tenker integrering, skriver kronikkforfatteren. Her ser vi en rusmisbruker gjøre klar en dose. FOTO: JØRGEN EIDE / NRK

Kurt-Idar Løkke Elvegi
Forsker, NTNU Samfunnsvit

Publisert 16. mai 2015 kl. 1

Artikkelen er
flere år
gammel.

Det amerikanske konseptet Housing First er basert på en flott ideologisk tankegang om integrering av rusmisbrukere i ordinære bomiljø. Konseptet har spredd seg i Norge. Vi finner den blant annet som en førende faktor i «Bolig for velferd» – den nasjonale boligsosiale strategien til regjeringen.

Send oss din ytring

Lyst til å skrive? Kontakt gjerne oss i NRK Ytring med ditt innlegg. Retningslinjene

Her kan man lage et paradisi om man vil

A photograph of a living room where a large green tarp is hung from the ceiling to create a tent-like structure. The tarp is secured with ropes and has a small opening at the bottom. Inside the tent, a bed with a patterned pillow is visible. To the left of the tent, there is a wooden shelf with a television, a small clock, and some decorative items. A large black speaker sits on the floor next to the tent. To the right, a window with lace curtains lets in bright light. Below the window is a dark countertop with a red placemat, a bowl, and a glass. A white plastic bag with a red logo hangs from the edge of the counter. In the foreground, a black leather sofa is partially visible, and a table holds some papers and a cup.

Her kan man lage et paradis om man vil

Beboer Sandmoen

Brukerforståelse – ulike perspektiver -felles mål

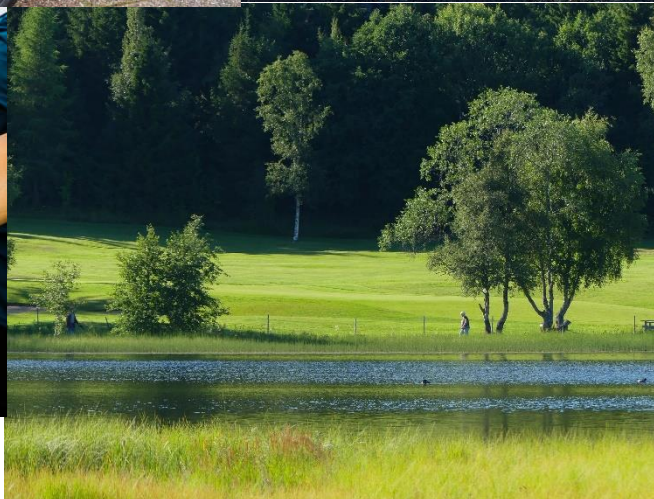
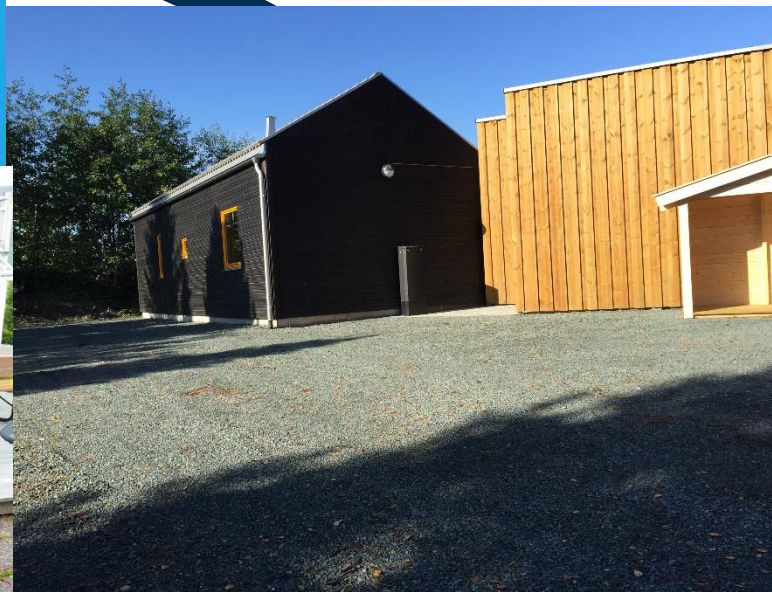
- Ulike beboere – ulike behov
- Raskt komme til stedet
- Begrense skadeomfang
- Varighet, bestandighet, slitasje
- Tilgang på tomter
- Trygghet
- Et verdig og normalt botilbud

Trygghet og verdighet

Tverrfaglig innsiktsarbeid:

De ulike tiltakene påvirker hverandre

Teknologi

Fysiske omgivelser

Tjenesteorganisering

Tjenestekultur

Aktivitet

Gode relasjoner bygges "i fredstid".

Lensmann i Midtre Gauldal Politidistrikt

Egen bolig

- Hva synes du om egen bolig, er den hyggelig? *"VELDIG!" (beboer 1 Idrettsveien)*
- *"Han føler **eierskap** til leiligheten han bor i nå, noe som er positivt selv om det er en kommunal leilighet. Og han har noe som han selv betaler på og som er for seg selv" (pårørende Idrettsveien)*
- Muligheten til å modifisere, tilpasse og endre:
*"Størrelsen i seg selv er grei nok men ønsker å gjøre den om til en toroms. Har byggeteknisk kompetanse og kunne godt bygd det selv. Vil også ha skapdører på kjøkkenskapene. Det burde vært **rom for individuelle tilpasninger** da vi også er forskjellige. Boligen er satt sammen av to brakker, det ser ut som skjøten mellom de to brakkene har fått en skade, det må ordnes opp i. Det er også problemer med vinduene og det danner seg dugg og is på innsiden" (beboer småhus)*
- *"Her kan jeg regulere besøk selv, det føles trygt og avslappende" (beboer Lundebroen)*

Et eget hjem kan bidra til Verdighet

- "Liker å ha **adskilt soverom og stue**" "**spisebord**" "**skapdører på kjøkken**" (beboer småhus)
- Litt "**bedre plass**" betyr ikke nødvendigvis større, men bedre planlagt
- Beboere omtaler også "**trygghet**" som en bokvalitet
- "Drømmen er et småbruk" (beboer Idrettsveien)
- "**Det viktigste er at det er rolig og en slipper naboer. Føler at dette er min bolig - det er bra for en trenger alburom. Omtanke i boligen med tanke på hvordan den er planlagt og hvordan den ser ut er viktig for livskvaliteten. Trives godt i boligen og området den ligger i**" (beboer småhus)
- "**Viktig at bolig er i et 'naturlig bomiljø' og ikke er uten 'vanlige' naboer. Vår psykiske helse påvirkes av hvor vi bor, fine omgivelser/ grønn natur rundt. Det samme er det med de som sliter. Boligen ser innbydende ut, funksjonell og robuste materialer. Folk med rus og psykiske lidelser er ikke annerledes enn andre når det gjelder bomiljø og omgivelser. Det er lettere å ta vare på boligen når den er i god stand/gode materialer, fordi de som sliter føler seg kanskje mer verdsatt ved at de får samme standard som resten av befolkningen**" (pårørende Sjøbstadveien)
- "**Jeg synes boligen min er hyggelig, den er passe liten, god og varm- verdsetter det. Helt greit at leiligheten er robust, do og vask er i stål. Ville blitt lei meg dagen etter om jeg oppdaget at jeg i rusen hadde ødelagt noe. Jeg rydder uteområdet, det skal se bra ut ute, om det ikke alltid gjør det inne. Det er lettere å ta vare på en 'fin kåk' fordi jeg føler en plikt, selv om jeg noen ganger pga rusen ikke mestrer det å bo. Dette tar jeg igjen på gode dager**" (beboer Lundebroen)
- "Det er en god leilighet; varm, hyggelig, sentral, men dumt med jernbanen så nært! " (beboer Mælabbakken Melhus)

... eller uverdighet...

- ***"Første ukene var det en fin bolig, men så ble den tagget ned og ramponert (kompiser). Jeg har sagt til kommunen hva som har skjedd, og at jeg gjerne vil male den hvit og fin igjen, men de sier at det ikke gjør noe... Jeg vil helst male den opp igjen da. (Beboer Søbstadveien)***
- ***"Varmtvannstank på 25 liter er alt for lite og uverdig! ... må velge om jeg skal dusje eller vaske opp. Hvor stor tank har du??!" (beboere småhus)***
- ***"Når politiet er innom her for å sjekke, (det var rolig og fredelig her) -de får en utrykning og kjører vekk herfra med blålys og sirener; det er uverdig!" (beboere småhus)***
- ***"Dette er en gruppe mennesker som ikke er verdt noe - stuert bort. Fortvilende." (Pårørende Søbstadveien)***
- ***"Beboeren har behov for å bli sett og hørt. Viktig at beboere er synlige i nabolaget. For eksempel delta på dugnader eller utføre små jobber i nabolaget. For at ulike grupper skal bo trygt og godt i samme nabolag er det viktig med godt kvalifisert personale som trygger beboere. " (ansatt Idrettsveien)***

Et eget hjem kan bidra til Trygghet

- *"TRYGGHETEN betyr alt for min sønn. Skal så lite til før han «skiples» Vi føler de ansatte ser det på et tidlig stadie". (Pårørende beboer i Idrettsveien)*
- *"Trygghet er en bokvalitet som betyr mye. Det å vite at jeg er trygg, at det er et fellesskap (Lofte) og det samholdet vi får i boligen og de brukerne som ikke bor men kommer til boligen/Lofte. Jeg har ikke noe nettverk og greier ikke komme i kontakt med andre enn de i boligen". (Beboer Idrettsveien)*
- *"Alt for mange med ulike problemer samlet på et sted ga utrygge og dårlige boforhold. Man får aldri privatliv på disse stedene - det er folk på døren hele tiden. Det var enda verre på Jarleveien enn på Valøya". (beboer i småhus som har en lang boligkarriere bak seg i ulike botilbud)*
- *"...At de ikke skal samles slik som nå; Forsterker problemene. I tilfelle de må bo samlet så må det være døgkontinuerlig bemanning". (påørende Sjøstadveien)*
- *"Hva skjer med frykten blant beboerne etter kl 22.00 i Sjøstadveien? Trusselmeldinger stadig vekk fra Sjøstadveien. Forsøk på å få ut statistikk på det. Mye som ikke anmeldes også.. I Idrettsveien bor beboerne på kontrakter. Politiet foreslår av og til utflytting for å få ro for de øvrige. Rus, medisiner og psykiatri. De fleste er rolige, men noen få kan ødelegge for alle." (ansatt Midtre Gauldal politidistrikt. Lokalisert på Heimdal like ved Sjøstadveien)*

Et eget hjem kan bidra til **Livsmestring**

- ***"Det som påvirker meg negativt er et samlet rusmiljø og bolig. Bodde tidligere i et hus med 4 leiligheter. Ble påvirket av andre. Støy og mye besøk av politi."*** (beboer robuste småhus på Lundebroen)
- ***"Når det gjelder de ti i Sjøbstadveien tenker jeg; Hva er alternativet?? Men det burde vært en differensiering. 2-3 av de ti som står for det meste av vold, trusler og vinningskriminaliteten der beboere fra Sjøbstadveien er involvert. Det meste av volden og truslene er rettet mot andre beboere, som av og til anmelder, men for det meste ikke.."*** (ansatt Midtre Gauldal politidistrikt. Lokalisert på Heimdal like ved Sjøbstadveien)
- ***"Rusproblematikk og psykisk helse forverres ved at andre ruser seg. Beboeren har behov for å bli respektert, sett og hørt"*** (pårørende Sjøbstadveien)
- ***"Vi som bor her nå fungerer bra sammen og tar vare på hverandre. Vi lager mat sammen, trygger pårørende som ringer og lur på hvordan det går med sønn/datter... Derfor er det er særdeles viktig at kommunen setter sammen riktige folk i de ulike husene. Det gjelder både for trygghet og trivsel."*** (beboere i småhus)

Konklusjoner

- Det finnes ikke en løsning som passer alle. Det må derfor finnes et spekter av botilbud som passer ulike behov og som til en viss grad er basert på ulike beboeres preferanser
- Småhusene oppleves som et godt tilbud for de fleste som bor i tilbudet, med noen innspill når det gjelder utforming og muligheter til å modifisere, endre og skape et fint uteområde.
- Robuste boliger kan godt se "normalt og fint" ut. Ikke nødvendigvis motsetninger mellom robust og hjemlig (erfaringer fra Melhus).
- Viktig hvem man setter sammen – Både i samlokaliserte boliger med separate leiligheter og bemannet base, men også ved samlokalisering av småhus; Viktig at de kan være trygge på hverandre
- Melhus har god erfaring med å flytte de som ikke passer inn i bofellesskap – småhus eller minihus (Oppsigelige leiekontrakter og tverrfaglig team som vurderer situasjonen og alternativer)
- Et bofellesskap for mange beboere med ROP diagnoser må være heldøgns bemannet!
- Lokalisering nær offentlig transport og butikk er fint. Likeså kontakt med grøntområder. Det må være trygge snarveier til disse stedene for å unngå trafikkfarlige situasjoner.

“

Den som er veldig sterk må også være veldig snill